

בענין יסוד שליחות

איתא בקדושין (מא:), "אמר מר אתם (כשרים לשליחות) ולא אריסין אתם ולא שותפין אתם ולא אפוטרופוס. ועי' בריטב"א (ד"ה אתם ולא אפוטרופוס), "פי' אפוטרופוס דב"ד דוקא." ועי' בהגהות לריטב"א דדייקן דס"ל להריטב"א דאפוטרופוס דמינוהו אבי יתומים שפיר תורם מה"ת על מה שירשו הם מפני דהוי השליח של האב ודשאר ראשונים לא ס"ל הכי. וצ"ע בשיטת הריטב"א, דהיאך תורם אפוטרופוס דמינוהו אבי יתומים כשליח, שהרי כיון דמת האב, ליכא משלח, וא"ה היאך קיימת השליחות דקבע האב בחייו.

ונל"פ דס"ל להריטב"א דאין בשליחות צירוף בין המשלח להשליח בכדי דהשליח חשיב כהגברא דהמשלח או בכדי דמעשי או קיומי השליח חשיבי ע"פ דין כאילו הם מעשי או קיומי המשלח. אדרבא, ס"ל להריטב"א דכל דין שליחות היינו מינוי מעלייא דחידשה תורה, דהיינו דקבעה תורה דיש כח למנות פועל – דנקרא שליח – באופן דמהני מנויו עד כדי כך שהוא יכול לקיים מצות ולגרום חלות דין וכיוצ"ב לתועלת המשלח ולפי פקודתו. ולהכי ס"ל להריטב"א דמיתת האב אינה מגרעת את דין שליחות דקבע בחייו, שהרי שליחות היינו רק מנוי פועל, והמנוי קיים בין בחיי האב בין לאחר מותו, משא"כ לשאר ראשונים דפליגי וס"ל דא"א להיות שליחות בלי קיום המשלח, וה"ט כדנתבאר דס"ל דשליחות היינו צירוף בגברא (דאית לגברא דהשליח דין של גברא דהמשלח) או צירוף במעשה או בקיום (דמעשי או קיומי השליח חשיבי כמעשי או קיומי המשלח לצרפו לו), וכיון דמת המשלח, ע"כ בטלה השליחות.

לפי הבנה זו שפיר פליגי הריטב"א ורוב ראשונים בדין שליח עושה שליח (מא:). הרי כתב הריטב"א (ד"ה דקיי"ל) דבין שליח דידי' ובין שליח דידה בעי רשות המשלח כדי למנות שליח תניינא תחתיו, ופליגי עלי' רוב ראשונים וס"ל דלא בעו קבלת רשות אא"כ קפיד המשלח. והרי בענין שליח דידי' ליכא דין מילי לא מימסרן לשליח לפי כמעט כל הראשונים, ומ"מ בעי הריטב"א דיקבל השליח רשות למנות שליח ב', ושיטתו צ"ב. והא אי קיי"ל דיש לשליח דין דגברא דהמשלח, לא נבעי קבלת רשות למנות שליח ב', דהרי השליח הא' כבר עומד במקום המשלח; ואי קיי"ל דמעשי או קיומי השליח חשיבי ע"פ דין כמעשי או

קיומי המשלח, ג"כ לא נבעי קבלת רשות, דהא אית לשליח הא' כל כח מעשה או קיום דהמשלח, ושפיר יכול למסור כח מעשה או קיום זה לאחר (אא"כ קפיד המשלח, כדנתבאר כבר); אולם ע"כ כיון דס"ל להריטב"א דאין הגברא או המעשים או הקיומים דהשליח חשיבי ע"פ דין כדהמשלח מחמת צירוף, אלא הרי ס"ל דהשליח הוי פועל בעלמא דמהנו מעשיו עבור המשלח כפי פקודתו, א"כ אין לו רשות או כח למנות שליח ב' תחתיו כלל וע"כ בעי הריטב"א קבלת רשות מהמשלח.

ע"ע בסוגיין (מא.), "תנן האומר לשלוחו צא תרום תורם כדעת בעה"ב ואם אינו יודע דעת בעה"ב תרום בכינוני א' מחמשים פחת י' או הוסיף י' תרומתו תרומה." וביארו התוס' (ד"ה פירות), "משמע היכא דתרם השליח ואפילו אתא בעה"ב ואמר לו לא ה' בדעתי לכך אפ"ה תרומתו תרומה ... דיש הרבה ב"א דדרכן לתרום בעין יפה. מצי למימר ל' להכי אמדתיך ובטלת דעתך אצך דעתי למה שאמדתיך." הא ס"ל לתוס' דכשצווי המשלח אינו ברור לא אזלינן בתר כוונתו בלבו אלא אזלינן בתר משמעות דבריו לסתם ב"א. אולם עי' בריטב"א (ד"ה פחת) שכתב, "מצי למימר (שליח) בהכי אמדתיך פי' וכיון דאפשר בהאי אומדנא ושלחו סתם, ודאי על דעת כן שלחו, דאי לא הוה ל' לפרושי, הלכך שליחותי' עבד." הא ס"ל דלא אזלינן בתר משמעות דברי המשלח לסתם ב"א, אלא דאזלינן בתר כוונתו בלבו, וע"כ פי' סוגיין בענין דכן עלה בדעת בעה"ב דיתרום השליח כדתרם. ונ"ל דפליגי תוס' והריטב"א כפי שיטותיהן כדנתבארו לעיל. הרי ס"ל לתוס' דבעצם, שליחות היינו יחס הדדי בין המשלח להשליח, דחידשה תורה דדין הגברא או המעשים או הקיומים דהשליח הן הן עפ"ד הגברא או המעשים או הקיומים דהמשלח, וכיון דיש יחס הדדי זה, ע"כ ס"ל לתוס' דשפיר חלה השליחות ע"פ משמעות דברי המשלח לסתם ב"א, דומיא דדיני אישות וקניינים, דשייכי בהו משפטי התנאים ואזלינן בהו בתר משמעויות הבטויים לסתם ב"א ולא אזלינן בתר כוונת לב המקנה, [עי' כתובות עב:; ורמב"ם (אישות ז:ז, מכירה יב:א)], והיינו משום דהוי תנאי הנוגע ליחס הדדי (בין איש לאשה ובין מוכר לקונה וכו'). משא"כ להריטב"א, דכיון דס"ל דשליחות הויא דין דכח מגוי ואינה יחס הדדי, ע"כ ס"ל דאזלינן בה לגמרי בתר כוונת ודעת הממנה – דהיינו המשלח – דהכל בידיו, כבשאר מגוי והפקדת פועל וממונה.

הרי ס"ל לתוס' דזכיי' הויא מטעם שליחות (נדרים לו:; גיטין סד:; סנהדרין סה: ועוד), והריטב"א פליג וס"ל דזכיי' אינה מטעם שליחות (קדושין מב. ד"ה והא קטנים, ולעיל בכמה מקומות במסכתין ובכתובות). ונ"ל דפליגי כפי

פלוגתתן בענין דין שליחות. תוס' ס"ל דכיון דשליחות הוא יחס הדדי בין המשלח להשלית, שפיר הוא זכיי' מטעם שליחות, דזכיי' נמי הוא יחס הדדי עפ"ד, אע"ג דהנזדכה לא כיון לה בפועל בשעת הזכיי'. מיהו, כיון דס"ל להריטב"א דעיקר דין שליחות היינו מנוי, דהיא מנוי מעלייא דהעדיפה בו תורה את כח הממנה עד כדי כך וכו' כדנתבאר, לא שייכא שליחות לזכיי', דהזכיי' ליכא מנוי כלל, וע"כ ס"ל דזכיי' אינה מטעם שליחות.¹

ויש עוד נ"מ בין שיטות התוס' והריטב"א. הרי כתבו התוס' (מב: ד"ה אמאי) דלא אמרינן אין שליח לדבר עבירה אלא כשעושה במזיד, דאז שייכא סברא דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים. אולם, כיון דאין סברא זו שייכא לעבירה הנעשית בשוגג, ס"ל לתוס' דבשוגג שפיר יש שליח לדבר עבירה [וכן היא שיטת המאירי (ד"ה ולענין ביאור)]. מיהו, כתב הריטב"א (ד"ה שאני התם) דאינו כן, דהא ילפינן להלן בסוגיין (מב: מג.) דינא דאין שליח לדב"ע מקראי, וגז"כ היא בין לענין מזיד בין לענין שוגג, וסברא דדברי הרב וכו' אינה אלא טעמא בעלמא. ע"פ ביאור הריטב"א, איכא לאקשוויי אשיטת התוס' אמאי לא ס"ל נמי דאמרינן אין שליח לדב"ע אפילו בשוגג, כיון דגז"כ היא דאין שלדב"ע. ואף דאפשר לבאר דס"ל לתוס' דהגז"כ אתיא רק לאמת את סברת דברי הרב וכו' כדי דתשתייך לכל דיני (חוץ ממעילה ושליחות יד, כדאייתא בסוגיא דלהני שפיר אמרינן דיש שלד"ע כשעושה במזיד), סברא דחיקא היא קצת למ"ד ב' כתובים הבאים כא' מלמדין (מג.).

ונ"ל דפלוגתת תוס' והריטב"א תליא אפלוגתתן במהותה של שליחות. כיון דס"ל להריטב"א דשליחות הוא דין מנוי חדש, דחידשה תורה דיש כח למנות פועל דמעשיו ההלכתיים יועילו להממנה, שפיר י"ל דגזרה תורה דאין כח מינוי חדש זה כשהמנוי הוא צווי לעשות עבירה, דהממנה ע"י כח שליחות לעשות עבירה דומה למי שנשבע לבטל את המצוה, דכיון דכבר מושבע ועומד הוי, גזרה תורה דאין השבועה חלה ודהויא שבועת שוא. ה"נ בענין שליחות, כיון דעצם צווי הממנה הוא לעבור על ד"ת, גזרה תורה דלא חלה השליחות, בין על עבירה בשוגג בין במזיד, דבכה"ג א"א להשתמש בכח תורה דשליחות כדי להוות

¹ ע"י היטב בפלוגתת רש"י (והרא"ש) והריטב"א בה"א דדילמא ארצווי ארציי' קמי' (מה:), דפליגי כפי התבאר בשיטתייהו בסוגיין.

צווי (לעבור על ד"ת). אולם, כיון דס"ל לתוס' דחידוש דין שליחות הוי דיש יחס הדדי המצרף את המשלח והשליח לא' בכדי דעפ"ד הגברא דהשלח או מעשיו או קיומיו חשיבי כהגברא או המעשים או הקיומים דהמשלח, לא שייכא למימר דגזרה תורה דשליחות לעשות עבירה לא חלה, דהא ס"ל לתוס' דאין כח השליחות בעצם הצווי אלא ביחס ההדדי בין המשלח והשליח, ואין בצווי עצמה כח דשליחות; ולהכי כשמצווה המשלח לעשות עבירה כיון דאין בעצם צווי כח תורה דשליחות, לא ביטלה תורה את צווי, דאינו כנשבע לבטל אה"מ דהחלות והכח ההלכתי הוו בעצם השבועה (או הצווי) דבכה"ג מבטלת התורה את הדבר והחלות אינה חלה. וע"כ ס"ל לתוס' דכל ביטול שליחות בשליחות לדבר עבירה הוי רק היכא דשייכא סברת דברי הרב וכו', ושייכא סברא זו רק היכא דעושה במזיד כדלעיל.

אולם ע"ע בריטב"א (שם), דביאר דמטעם נוסף שפיר אמרינן דבטלה שליחות לדבר עבירה כשעושה בשוגג, "דאנן אמרינן אלו ידע האי שליח ... לא הוה ליה שליח כי דברי הרב שומעים וה"ל שליח בטעות ובטל שליחותו וחשוב כעושה מעצמו בשוגג." והא תוס' והמאירי לא כתבו כזה, וצ"ב.

ונ"ל דשפיר פליגי בזה נמי לפי שיטתן. הרי כיון דס"ל להריטב"א דשליח הוי כפועל דמהנו מעשיו כפי פקודת הממנה אותו, דהיינו דכל מאי דעביד דידי' הוי אלא דמהני לתועלת המשלח, שפיר אמרינן דאלו ידע דעבירה הויא לא הוה שליח מעיקרא ונתבטלה שליחותו, דהעבירה דידי' הויא וודאי לא ניחא ליה בה, ובטעות קבל עליו לעשות כצווי המשלח. מיהו, כיון דס"ל לתוס' דשליחות הויא יחס הדדי, נמצא דהעבירה מתיחסת בעיקרה להמשלח ולא להשליח עצמו, ולהכי שפיר ס"ל דליכא למימר דשליחות לדבר עבירה בשוגג נתבטלת מדין טעות.